

Državna matura

Zagreb, 20. svibnja 2010.

Očitovanje Stručne radne skupine za Povijest na tekst Ivane Kalogjera-Brkić objavljen u Jutarnjem listu 19. svibnja 2010. pod naslovom: *Test iz povijesti na maturi mogu proći samo glupe štreberčine*

Ne ulazeći u razloge tko je i s kojim motivima, u javnom glasilu, 88% kandidata – pristupnika ispitu iz Povijesti na prvoj državnoj maturi koji su taj ispit uspješno položili – nazvao „glupim štreberčinama“, istaknuvši to velikim naslovom, osjećamo se dužnim odgovoriti na primjedbe koje se odnose prvenstveno na struku.

U testu koji ima 60 pitanja, profesor dr. Neven Budak s Filozofskog fakulteta u Zagrebu pronalazi prigovor na njih šest. Prva su tri prigovora zajednička – profesor ne vidi smisao zašto su postavljena pojedina pitanja. U prvom se pitanju tražilo prepoznavanje najvažnijeg izuma iz razdoblja mezolitika, u drugom pridruživanje postignuća neandertalcu, kromanjoncu, homo erectusu i australopiteku, a u trećem pridruživanje historiografskih djela pojedinim hrvatskim historiografima.

Odgovor na ovaj prigovor također je zajednički. Pretpovijesno razdoblje, odnosno život i kultura ljudi u pretpovijesno i prijelazno doba, kao i razvoj povijesti kao znanosti i školskog predmeta, dio su nastavnog programa propisanog od MZOŠ-a i korektno su obrađeni u svim odobrenim udžbenicima. Ispitni katalog koji je prošao javnu raspravu i svima je dostupan na web-stranicama NCVVO-a još od veljače 2008. godine, također najavljuje provjeru tih sadržaja.

Daljnji prigovori profesora Budaka jesu sljedeći:

U 42. pitanju vladarima je trebalo pridružiti pripadajuće događaje iz razdoblja njihove vladavine.

Vladari su:

1. Bela IV. Arpadović
2. Ludovik I. Anžuvinski
3. Matija Korvin
4. Sigismund Luksemburški,

a događaji koje je trebalo pridružiti jesu sljedeći:

- A. mir u Zadru 1358.
- B. „krvavi sabor križevački”
- C. utemeljena zagrebačka biskupija
- D. osnivanje Jajačke i Srebrničke banovine
- E. Krbavska bitka
- F. osnutak slobodnih kraljevskih gradova

U komentaru ovog pitanja i sam je profesor Budak jasno napisao „**Osnutak** slobodnih kraljevskih gradova evidentno se veže uz Belu IV., što je točno. No, slobodni su se kraljevski gradovi **osnivali** i u vrijeme Ludovika I. Anžuvinskog, ali i u vrijeme Sigismunda Luksemburškog...” Mi smo u pitanju tražili upravo osnutak (početak osnivanja) slobodnih kraljevskih gradova, upravo onako kako se to u školi i poučava. Ni propisani nastavni program, ni propisani udžbenici ne spominju osnivanje slobodnih kraljevskih gradova u kasnijem razdoblju. Profesorovo je poznavanje materije naravno dublje, no za ovaj je problem nevažno. Da su i pristupnici dobro shvatili pitanje, pokazatelj je i analiza: 56% polaznika je točno pridružilo Belu IV. i osnutak slobodnih kraljevskih gradova. (5% ih je osnutak povezalno s Ludovikom I. Anžuvinskim, 3% s Matijom Korvinom, 10% sa Sigismundom Luksemburškim).

Sljedeći prigovor odnosi se na 48. pitanje koje uključuje povijesni zemljovid hrvatskih zemalja i Bosne i Hercegovine uoči Prvog svjetskog rata. Prostorima obilježenim brojevima od 1 do 4 pristupnici su trebali pridružiti upravno-pravnu pripadnost ili status.

Ponuđeni su odgovori bili sljedeći:

- A. anektirano pod zajedničku austro-ugarsku upravu
- B. ugarska uprava i sastavni dio ugarskoga državnoga teritorija
- C. posebno tijelo spojeno s ugarskom krunom
- D. talijanska uprava
- E. austrijska uprava
- F. uprava Hrvatskoga sabora

Ovo pitanje nije prijeporno u povijesnoj znanosti. Primjedbe koje iznosi profesor Budak više su akademske prirode: Bansknu se Hrvatsku može smatrati posebnim tijelom spojenim s ugarskom krunom, što bi se moglo tumačiti na dva načina – i kao ugarska uprava i sastavni dio ugarskoga državnoga teritorija. No, odobreni udžbenici ne relativiziraju povijesne činjenice na takav način. Navodimo primjer iz jednog udžbenika povijesti:

◆ HRVATSKO PITANJE U PREDANEKSIJSKOM RAZDOBLJU

Prisjetite se koji su bili glavni politički ciljevi hrvatskog naroda tijekom 19. stoljeća. Jesu li neki od njih i ispunjeni? U 20. stoljeće prenijeli su se neriješeni politički i narodnosni problemi s kojima se Hrvatska suočavala tijekom cijelog 19. stoljeća. Iako je nakon 1903. godine došlo do određenog poboljšanja stanja u Hrvatskoj, svi pokušaji rješavanja hrvatskih problema suradnjom s Mađarima i Talijanima su propali. Pokušajte saznati više o djelatnosti braće Radić u svom kraju.

• DRŽAVNOPRAVNI POLOŽAJ HRVATSKE I ZAHTJEVI ZA UJEDINJENJE HRVATSKIH ZEMALJA

Početak 20. stoljeća Hrvatska je dočekala u sklopu dvojne države Austro-Ugarske Monarhije. Cjelokupni hrvatski narodnosni prostor bio je politički razjedinjen na niz pokrajina koje se čak nisu nalazile ni u istom dijelu Monarhije. Dalmacija i Istra nalazile su se u austrijskom dijelu, dok su središnja (banska) Hrvatska sa Slavonijom, Međimurje te grad Rijeka bili pod Ugarskom.

Od svih hrvatskih pokrajina, u politički, ali i gospodarski najpovoljnijem položaju nalazila se banska Hrvatska. Naime, Hrvatsko-ugarskom nagodbom (1868.) Ugarska je priznala tom dijelu Hrvatske određeni autonomni status i pravo

1. samostalnog odlučivanja u nekim poslovima (unutarnja uprava, školstvo, pravosuđe i vjerska pitanja).
2. Središnje zakonodavno tijelo banske Hrvatske bio je Hrvatski sabor koji je imao nadležnost nad najvišim izvršnim organom - hrvatskom Zemaljskom vladom kojoj je predsjedavao ban, namjesnik u Hrvatskoj kojeg je imenovao sam vladar. Za razliku od banske Hrvatske Međimurje je bilo izravno u Ugarskoj i činilo je sastavni dio ugarske Zaladske županije.
- 3.

KARTA 5 Hrvatske zemlje i susjedna područja početkom 20. stoljeća

Rijeka se nalazila u političkom međustanju između banske Hrvatske i Međimurja. Naime, premda se smatrala jednom od "zemalja krune Svetog Stjepana" nije izravno bila dio Ugarske, nego je imala poseban autonomni položaj. Kao zasebni pokrajinom, Rijekom je upravljalo Gradsko vijeće kojem je predsjedavao guverner kojega su zajedno imenovali ugarska vlada i vladar. Iz Rijeke su politički zastupnici odlazili u Ugarski sabor.

Dalmacija je u sklopu austrijskog dijela Monarhije smatrana posebnom pokrajinom kojoj je priznata određena unutarnja autonomija. Središnje zakonodavno tijelo Dalmacije, koje je donosilo odluke u sklopu te autonomije, bio je Dalmatinski sabor sa sjedištem u Zadru. Najviše izvršno tijelo Dalmacije bila je njena vlada (zvana i Namjesništvo) kojoj je predsjedavao namjesnik kojega je također imenovao vladar.

1.

Gotovo identičan ustroj unutarnje uprave imala je i Istra. Obje su pokrajine svoje političke zastupnike slale u Carevinsko vijeće u Beču.

Nakon što je na osnovi zaključaka Berlinskog kongresa 1878. godine austrougarska vojska okupirala Bosnu i Hercegovinu, između vlade Austrije i Ugarske postignut je sporazum da se tom novom zemljom zajednički upravlja. Za upravitelja je postavljen zajednički ministar financija (naime, sporazumom Austrije i Ugarske iz 1867. nekoliko najvažnijih državnih poslova, među kojima su i financije, ostalo je zajedničko i za njih su imenovani zajednički ministri).

4.

Tijekom cijelog 19. stoljeća hrvatski politički predstavnici vodili su stalnu borbu kako bi se provelo ujedinjenje svih hrvatskih pokrajina u jedinstvenu političku cjelinu, kojoj bi se priznao poseban status. No, nakon nagodbe iz 1867. to nije bilo moguće provesti jer bi došlo do poremećaja ustroja koji je uspostavljen Austro-ugarskom nagodbom.

Područje označeno brojem 1 velik je broj učenika (60%) pridružio talijanskoj upravi (D), što nije točno i ukazuje na učeničko neznanje.

Sljedeći prijedor predstavlja pitanje 55.3. za koje profesor Budak kaže da se „traži da napišu ime jedne osobe koja se suprotstavljala odlukama Splitskoga crkvenog sabora, kada se dobro zna da su bila dvojica protivnika: ninski i zadarski biskup”.

U nastavi hrvatske povijesti to također nije prijedorno pitanje. Poznato je da su se tada za mjesto metropolita natjecala/borila **tri kandidata**: ninski biskup Grgur, zadarski biskup Formin i splitski biskup Ivan. Poznato je da je na crkvenom saboru 925. godine (čije su nam odluke poslužile kao povijesni izvor u pitanju) titulu metropolita dobio splitski biskup Ivan, a da se ninski biskup Grgur nije mirio sa zaključcima toga sabora, **već je kod pape u Rimu prosvjedovao** protiv saborskih odluka. **Zbog toga je u Splitu održan i Drugi crkveni sabor** koji je potvrdio svoju raniju odluku. Zadarski biskup Formin vjerojatno s time nije bio zadovoljan, a pitanje o tome je li se on zbog toga i bunio, opet spada u akademske rasprave. Spomenik podignut Grguru Ninskom sjećanje je na ovu povijesnu epizodu.

Stručna radna skupina ovaj je izuzetno odgovoran i zahtjevan posao radila u dobroj namjeri i korektno. Stoga nam je posebno žao što se naš rad pokušava diskreditirati na ovakav način. Svjesni smo da postoje i drugačija mišljenja poput onih „da test opće informiranosti i kulture ... uveden 2002. godine tijekom dekanskog mandata profesora Budaka, kao nijedan drugi ispit neće bolje izdvojiti kandidate najviših intelektualnih sposobnosti”, ili da su „ispiti državne mature (iz sociologije) katastrofalni”, kako to kaže prof. dr. Benjamin Čulig, šef Katedre za metodologiju Odsjeka za sociologiju Filozofskog fakulteta koji je na tom fakultetu „godinama bio autor testa opće kulture, a Ministarstvu je već ponudio da sličan test uvrsti u državnu maturu”.

Svjesni dakle i drugačijih mišljenja, ulažemo svoj prosvjed zbog načina na koji se pokušava diskreditirati naš rad, a svoja rješenja (uz pomoć medija) nameće kao jedina točna. Posebno smo ogorčeni načinom na koji je to prezentirano javnosti. S jedne je strane stvorena opća klima nepovjerenja prema konceptu državne mature koja želi provjeriti prosječnu razinu znanja hrvatskih učenika, a s druge je strane upitno ima li uopće smisla učiti. Zar znanje više nije na cijeni? Jesu li uistinu oni koji su riješili ovaj test „samo glupe štreberčine”? Hoće li, kad isto tako uspješno riješe test koji im nameće Filozofski fakultet, ti isti maturanti postati „kandidati najviših intelektualnih sposobnosti”?

Stručna radna skupina za Povijest